

ПРОЗА ЮРІЯ АНДРУХОВИЧА У КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОГО ПОСТМОДЕРНІЗМУ

Келемен Ірма

*здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
історико-філологічного факультету,
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Науковий керівник:

Миронюк Валентина

*кандидатка філологічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри теорії і методики журналістської творчості
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»,
м. Рівне*

Постмодернізм — це узагальнена назва сучасних мистецьких напрямів, які сформувалися після епох модернізму та авангарду. «Постмодернізм — це особливий погляд на світ, особливе світовідчуття, характерне для людини нової епохи — епохи постмодерна» [1, с. 51].

Основною ознакою постмодерністського світогляду дослідники вважають заперечення будь-яких ієрархій та оцінок, а також прагнення до повної свободи й відсутності обмежень. Джерело інформації, як і її отримувач, стають розмитими та невизначеними. Головна увага зосереджується не на змісті, а на способі подачі інформації. Водночас найбільш характерною рисою постмодернізму є природне поєднання трагізму й фарсу, іронії й самоіронії, пародії й самопародії в одному цілісному художньому образі [1, с. 9-10].

Актуальність дослідження зумовлена тим, що в умовах незалежної України література почала змінюватися, шукаючи нові способи говорити про історію, культуру та ідентичність. Постмодернізм став важливим інструментом для таких змін.

Метою дослідження є аналіз художніх особливостей постмодернізму в прозі Юрія Андруховича, зокрема визначення ключових рис постмодерністського письма, таких як: іронія, інтертекстуальність, мовна гра, полістилізм і деконструкція традиційних наративів.

Одним із найяскравіших представників цього напрямку в українській літературі є Юрій Андрухович — поет, прозаїк, есеїст, перекладач і автор численних романів. Юрій Андрухович — один із провідних українських письменників пострадянської доби, який уособлює нову хвилю літератури незалежної України. Його проза є яскравим прикладом українського постмодернізму — напрямку, що виник у другій половині XX століття як реакція на модернізм і тоталітарні системи. Постмодернізм в українській літературі часто пов'язують із прагненням подолати радянське минуле, відновити національну ідентичність та вписати українську культуру в європейський і світовий контекст. Андрухович є центральною фігурою цього процесу.

Роман Юрія Андруховича "Рекреації" (1992) можна розглядати як своєрідний маніфест нової літературної епохи. У творі описується фестиваль, що перетворюється на гротескну пародію на українську національну ідею. Через іронію, пародію, інтертекстуальність, гру з мовами та стилями Андрухович деконструє традиційні уявлення про історію, мистецтво, ідентичність. Це типово для постмодернізму — підривати авторитетні наративи, ставити під сумнів «великі істини» і водночас створювати світ, у якому можливі численні інтерпретації.

Зокрема, один із яскравих постмодерністських епізодів — сцена, де головний герой Юрко покликаний проголосити «акт духовного відродження нації», але натомість, під дією алкоголю та абсурдної ситуації, перетворює виступ на безглуздий і хаотичний монолог. Такий сюжетний хід ілюструє іронічне ставлення автора до офіційних ідеологем, критику пафосу національного відродження та водночас надає читачеві простір для множинного тлумачення подій. Подібна сцена демонструє характерну для постмодернізму гру з очікуваннями читача та одночасну деконструкцію серйозних ідеологічних концептів [2].

У романі «Перверзія» (1996) автор ще глибше занурюється у постмодерну гру. Головний герой — письменник-інтелектуал Станіслав Перфецький, який подорожує Європою й заглиблюється у світ мистецтва, ілюзій і декадансу. Твір насичений алюзіями на європейську літературу, філософію, міфологію. Андрухович не просто розповідає історію, а конструє складний текст, що вимагає від читача активного співтворення. Це ще одна риса постмодернізму — відмова від лінійного сюжету й однозначного смислу.

Характерним прикладом постмодерністської гри є структура роману: він поділений на тринадцять днів, але розповідь постійно переривається вставними епізодами, змінами оповідачів, зміщеннями часу й простору. Особливо показовою є фінальна частина твору — «Інструкція з перепоховання», подана у вигляді офіційного документа, яка одночасно звучить як філософсько-іронічне осмислення смерті й театралізований акт

перетворення поховання на культурну подію. Такий підхід демонструє типову для постмодернізму іронізацію над «серйозним» змістом, розмивання меж між дійсністю й мистецтвом, життя і тексту, а також спонукає читача шукати власні смисли в багаторівневій структурі твору [3].

Також важливе місце в прозі Андруховича займає тема мовної гри. У своїх текстах він використовує українську, польську, німецьку, латинську мови, вводить діалекти, цитати, стилізації під різні жанри та стилі. Така багатомовність і полістилізм є типовими для постмодерної літератури, яка наголошує на гібридності, відкритості, багатоголосості культури.

Можемо зазначити, що характерною ознакою постмодернізму в прозі Андруховича є активне використання інтертекстуальності — цитування, аллюзії на класичні та сучасні твори, діалог із текстами інших епох. Його романи можна читати як лабіринти текстів, у яких сплітаються голоси з різних культурних контекстів. За словами Ю. Андруховича: «На мій погляд, постмодернізм — не напрям, не течія, не мода... Можливо, це одна з інтелектуальних фікцій нашого часу, така собі конференційна вигадка якихось французів чи американців» [4 с.66].

Проза Андруховича також відзначається іронією і самоіронією, знеціненням пафосу, гри з канонічними образами. Навіть образ України у його творах часто подається через призму абсурду, як спроба відірватися від штампів офіційної культури. Це не заперечення самої ідеї українськості, а радше її переосмислення через критичний погляд, через мистецтво, вільне від цензури та ідеології.

Отже, проза Юрія Андруховича — це яскравий приклад українського постмодернізму, що поєднує глибину змісту, літературну гру, відкритість до світу та водночас укоріненість у культурному контексті України. Його творчість відіграла важливу роль у формуванні нової літературної свідомості в пострадянський період, а також у відкритті української літератури для світового читача.

ЛІТЕРАТУРА

1. Данильчук О. М. Постмодернізм: характерні особливості та проблеми розвитку: методичні вказівки. Миколаїв: НУК, 2008. 60 с.
2. Андрухович Ю. Рекреації. Львів: ЛА «Піраміда», 2005. 144 с. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=14240>
3. Андрухович Ю. *Перверзія*. Київ: Критика, 1997.
4. Андрухович Ю. Постмодернізм – не напрям, не течія, не мода. *Слово і час*. 1999. № 3. С. 66.